14. Seghers A. Das Vertrauen / Anna Seghers. – Berlin/Weimar: Aufbauverlag, 1968. – 455 S. [пер. з нім. В.Василюк] Зеґерс А. Довір'я. – К.: «Дніпро», 1977. – 383 с.
15. Frisch M. Stiller / Max Frisch. – Frankfurt am Main: Surkamp, 1997. – 438 S. [пер. з нім. Є.Попович] Фріш М. Штіллер. – Харків: Фоліо, 2006. – 382 с.
16. Otto H. Zeit der Störche / Herbert Otto. – Berlin/Weimar: Aufbau-Verlag, 1979. – 266 S. [пер. з нім. В.Василюк] Отто Г. Пора лелек. – К.: Молодь, 1981. – 266 с.

УДК 811.111-311.6'25

Возна М.О.
(Київ, Україна)

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО КІНОПЕРЕКЛАДУ

Стаття присвячена труднощам перекладу фразеологічних одиниць різного рівня ідіоматичності, в тому числі видозмінених з певною стилістичною настановою, в перекладі субтитрів англомовних кінофільмів українською мовою, а також їх заголовків. Проводиться аналіз найбільш типових помилок в англо-українському кіноперекладі, визначаються шляхи їх усунення.

Ключові слова: *кіноперекладі, ідіома, видозмінена фразеологічна одиниця, субтитри, адаптація.*

Статья посвящена трудностям перевода фразеологических единиц разного уровня идиоматичности, в том числе видоизмененных с определенной стилистической целью, в переводе субтитров англоязычных кинофильмов на украинский язык, а также их заголовков. Проводится анализ наиболее типичных ошибок в англо-украинском кинопереводе, намечаются пути их преодоления.

Ключевые слова: *кинoперевод, идиома, видоизмененная фразеологическая единица, субтитры, адаптация.*

The article describes the problems in the translation of idioms with different degrees of idiomaticity, including those which were violated, while translating English subtitles of films into Ukrainian, as well as their titles. The article analyses the most common mistakes in English-Ukrainian film translation and potential paths for their removal.

Key words: *film translation, idiom, violated phraseological unit, subtitles, adaptation.*

Сучасний кінопереклад наразі проходить період швидкого розвитку, особливо це стосується перекладів англомовних фільмів українською, що пов'язано зі зростанням ролі кіномистецтва як одної з найважливіших форм міжкультурної комунікації на початку 21-го століття. Обсяги англомовної кінопродукції, що виходить на екрани кінотеатрів України або ж поповнює ринок продукції на DVD, збільшуються. Час, відведений на переклад та адаптацію такої продукції, зменшується, що ставить перед перекладачами сучасного кінопродукту серйозні проблеми, яким і присвячене наше дослідження.

© Возна М.О., 2011

Говорячи про кінопереклад, ми розрізняємо два його принципові види: дубляж та субтитрування. Субтитрування є особливим видом аудіовізуального перекладу, а субтитром К. Гурт та Б. Відлер називають «скорочений переклад діалогу у фільмі, який можна побачити синхронно з відповідною частиною оригіналу на екрані телевізора або в кінотеатрі» [1:261]. У вітчизняному перекладознавстві на сьогодні існує лише незначна кількість розвідок на цю тему, але інтерес до неї зростає. Про це свідчать перекладознавчі розвідки Ярослави Кривонос, яка розглядає особливості українського кінопереклад в термінах стратегій одомашнення та очуження [2], Анастасії Мельник, яка досліджує особливості субтитрування кінопродукції як різновиду аудіовізуального перекладу [3] та інших. Лише деякі з цих розвідок виконані на матеріалі англійської мови. Цим зумовлюється актуальність даного дослідження.

Субтитри художніх фільмів є особливим типом дискурсу, якому притаманні такі особливості як супроводження тестової інформації відеорядом, що унаочнює образи та ідеї і звужує простір уяви читача, порівняно з літературним твором, стислість цільового тексту, зумовлену необхідністю синхронізації зображення на екрані та тексту, який звучить за кадром (в разі дубляжу) та обмеженістю місця для розташування субтитрів на екрані (в разі субтитрування). Останнє робить неможливим застосування перекладацького коментарю або примітки, зокрема, для тлумачення іншомовних реалій, що ускладнює одомашнення цільового тексту. Відсутність графічної форми тексту (в разі дубляжу) та неможливість повернення до неї для уточнення сприйняття змісту твору (в разі субтитрування) ускладнює завдання наближення цільового тексту до глядача.

У зв'язку з цим в перекладознавчих студіях про кінопереклад більшість дослідників схиляються до думки, що в перекладі субтитрів домінує стратегія «очуження», в той час, як в дубляжі переважає стратегія «одомашнення». Але і в тому і в тому перекладі здійснюється серйозна адаптація англомовного матеріалу до цілей і потреб кінцевого користувача, в саме українського кіноглядача, до його культурних, фонових знань. Це дало підстави деяким зарубіжним вченим навіть не розглядати кінопереклад як переклад взагалі, а лише як тип адаптації [4: 9] або ж говорити про «традаптацію», тобто «селективний переклад із застосуванням засобів адаптації, переформулювання» [5: 5]. Цей адаптаційний переклад включає ряд специфічних технік (пояснення, скорочення, перефразування) та дій на зразок вичитування та редагування [там же]. Останнє в кінопереклад здійснюється в значно більшому обсязі, ніж скажімо, в художньому перекладі, що пов'язано з залученням до кінопереклад значно ширшого кола осіб, які можуть не володіти мовою оригінала. Ми все-таки схиляємося до думки, що кінопереклад є власне перекладом, хоча і доволі специфічним. І ключову роль в його здійсненні відіграє все-таки перекладач, адже саме він повинен правильно зрозуміти зміст субтитрів, спираючись на відеоряд, широкий контекст кінотвору і власні фонові знання, і адекватно донести зміст субтитрів до українського глядача. При чому рішення щодо ступеня адаптації перекладу до потреб користувача за лишається саме за перекладачем.

Які ж саме проблеми виходять на перший план в перекладі сучасного англомовного кінопродукту? Аналіз українських субтитрів до англомовних фільмів, що вийшли останнім часом в прокат, з особливим акцентом на їх заголовках, свідчить про нестачу мовних і культурологічних знань у перекладачів, які неправильно розуміють, а отже і неправильно перекладають ідіоматичну складову сучасного розмовного мовлення англійською. І

навіть якщо ідіому зрозуміли правильно, і вона не має еквівалента в українській мові з огляду на відсутність в українській дійсності відповідного предмета, явища, ментальності, який аналог запропонувати? Будь-який аналог «українізуватиме» англомовний кінопродукт. То може краще вдатися до описового перекладу? Але описовий переклад завжди призводить до декомпресії тексту, що вкрай небажано для субтитрів, адже місце на екрані обмежене. В кожному конкретному випадку рішення за перекладачем.

Мовлення героїв сучасних фільмів, особливо таких популярних жанрів, які превалюють в кінопрокаті як трилер, бойовик, детектив, драма, характеризується високим ступенем ідіоматичності і базується на сучасному мовному матеріалі та фонових знаннях носіїв мови. Цю фразеологію не знайдеш в словниках, адже вони завжди відстають від розвитку самої мови, особливо, якщо мова йде про двомовні словники. І в разі відсутності фонових, культурологічних знань у перекладача, необхідних для прийняття конкретного перекладацького рішення, пошук відповідної інформації займає багато часу і ускладнює процес перекладу. Звичайно, завжди можна звернутися до представників англійської чи американської культури за консультацією, але і їх фонові знання обмежуються такими факторами, як країна та регіон їх походження, освітній рівень, вік тощо.

Проте аналіз українських субтитрів до низки фільмів вказує на те, що проблема з перекладом фразеології виникає частіше всього саме на першому етапі, на етапі зчитування, тобто перекладач не побачив, не зрозумів, що перед ним ідіома, або навіть якщо і зрозумів, то не знає, до якого перекладу вдатися. Переклад часто ускладнюється і тим, що в потоці живого мовлення герої спотворюють, перекручують ідіоми, пристосовують їх до своїх мовних «потреб», тобто відбувається видозміна фразеологічних одиниць із певною стилістичною настановою, як це, наприклад, має місце в кінофільмі «Гордість і слава» (“Pride and Glory”), де один корумпований поліцейський каже іншому: “We are not paying the piper on this one”. В субтитрах читаємо: «Ми це так не залишимо». Є очевидним, що перекладач не зрозумів, що має справу з видозміненою англійською поговіркою: “He who pays the piper, calls the tune”. Запропонований в субтитрах переклад хоча і вписується в загальний контекст подій, є неадекватним і далеким від оригіналу.

Ще складніші проблеми постають перед перекладачем, якщо він має справу з ненормованою лексикою ідіоматичного характеру або жаргоном, як, наприклад, в мовленні поліцейського персонажа з того ж самого фільму, який дає свої попередні висновки щодо щойно скоєного злочину своєму колезі: “This is a royal cluster, sir.” В українських субтитрах читаємо: «Ватажків робота, сер», що зовсім не лягає в загальну канву перекладу. Наведена видозмінена англійська ідіома походить від американського сленгового виразу “cluster fuck”, що означає групове зґвалтування, в поєднанні зі словом “royal”, одне із значень якого є «дуже, сильно». Таким чином, один поліцейський каже іншому, що ті, хто скоїли злочин, нас, як поліцію, «серйозно взули», або «цим злочином над нами познущалися». Звичайно, перекладаючи сильно занижений стиль англійського розмовного мовлення, треба зважати на те, що «міцність» виразів в українському перекладі повинна бути не такою сильною, як в оригіналі, адже в українських перекладах, розрахованих на масового читача або глядача, вживання сильно заниженої лексики є неприйнятним.

Дослідження також показало, що навіть якщо ідіому перекладач зчитав, то гру слів, що на ній базується, не завжди вдається передати. Наприклад, капітан корабля

з історичного фільму «Володар морів» питає свого військового лікаря: “Do you not know that in the service one must always choose the lesser of two weevils?” При чому він каламбурить, маючи на увазі вибір між двома личинками довгоносика перед ним на тарілці, виходячи з подібного звучання слів “weevil” та “evil”. Цей каламбур в перекладі втрачається, залишається лише еквівалент англійської ідіоми: «Хіба ви не знали, що на службі треба вибирати менше з двох зол?». Далі в оригіналі звучить ще одна ідіома, пов’язана з попередньою реплікою: «He who would pun would pick a pocket”. З огляду на відсутність каламбуру в її перекладі, цю ідіому переклали: “Я мав на увазі, що там немає комах». Таким чином зміст субтитрів був повністю відірваний від оригінала.

Видозмінена і невпізнана ідіома в невдалих перекладах перетворюється на буквалізм. Так, герой вестерну «Відкритий простір» (“Open Range”), ділячись своїми враженнями від родини, з якою вони щойно познайомилися, говорить своєму другові: “Creates quite a picture, now, don‘t it? Heard they’re worth a thousand words.” Це видозмінена ідіома “A picture is worth a thousand words”, яку варто було б перекласти її дещо видозміненим аналогом: «Таке краще один раз побачити, ніж сто разів почути». Натомість в перекладі читаємо: «Гарна виходить картина. Чув, вона варта тисячі слів». То ж про яку картину вартістю в тисячу слів іде мова?

Високій ступінь ідіоматичності, характерний, як уже відзначалося, для сучасного стану англійської мови, розмовний варіант якої спостерігаємо в мовленні героїв багатьох кінофільмів, знаходимо значною мірою і в заголовках художніх фільмів, які часто мають невдалі буквальні переклади. Так, наприклад, буквальний переклад “Clockwork Orange” як «Заводний апельсин» є неадекватним, адже в основу англійської назви закладено ідіому зі значенням «дивна, малоймовірна річ»; це значення повністю відсутнє в українському перекладі. Заголовок “Head in the Clouds” насправді є скороченням від “to have your head in the clouds” (літати в хмарах). А чи має якесь значення український буквальний переклад цього заголовка «Голова в хмарах»? Назву фільму “Walking Tall” було перекладено як «Широко крокуючи», хоча насправді ця ідіома означає «гордо, з високо віднятою головою», “A Dirty Shame” переклали як «Ганебне заняття», хоча цей фразеологізм означає «дуже шкода». В цілому, ідіому в назві можна вдало перекласти іншої ідіомою, навіть якщо образність доведеться поміняти, наприклад: “Die Hard” – «Міцний горішок» (аналоговий переклад).

Складність відтворення англійської ідіоматики зумовлює застосування стратегії перекладу заголовків, повністю відірваних від оригінальної назви, хоча і пов’язаних зі змістом фільму в цілому, наприклад: “Butterfly On A Wheel” було перекладено як «Викуп». Такий підхід, очевидно, зумовлений складністю реметафоризації англійської ідіоми, тобто необхідністю заміни образа (to break a butterfly on a wheel – застосувати надлишкову силу для досягнення мети, порівняйте зі «стріляти з гармат по горобцях»).

Таким чином, ми бачимо, що недостатня обізнаність професійного перекладача з сучасним станом англійської фразеології є серйозною проблемою кіноперекладу, що призводить до спотворення змісту оригінальних субтитрів і заголовків та знижує якість перекладного продукту. Іншими перспективними напрямками дослідження вважаємо відтворення граматично неправильного мовлення персонажів, діалектних та інших стилістично маркованих одиниць, а також вигуків, які несуть на собі значне комунікативне

навантаження. В останньому випадку видається доцільним провести дослідження частотності вживання різних вигуків в українській мові, визначення найбільш типових вигуків, якими користуються українці. Тоді українському глядачеві не доведеться чути в дубляжі або читати в субтитрах, як це має місце, наприклад, у фільмі «Санктум», «Лайно!» кожен раз, коли в оригіналі герої кажуть: “Shit!”, адже ці два слова не є функціональними еквівалентами. Відрізняються вони і частотністю вживання у мовленні. Подоланню вищеозначених вад кінопереклад допоможе підвищення загальної мовної ерудиції перекладачів, їх культурологічної підготовки, створення двомовних словників сучасних англійських ідіом, введення спецкурсу з кінопереклад (навіть і з мінімальним обсягом годин) в процес підготовки професійних перекладачів у вишах України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hurt Chr., Widler Br. Untertitelung/ Übertitelung//Handbuch Translation. – Tübingen: Stauffenburg, 1998. – S. 261-263.
2. Кривонос Я. Особливості застосування стратегій очуження та одомашнення в сучасному українському перекладі / Українське мовознавство. Міжвідомчий науковий збірник. – N 40/1, 2010. – С.316-318.
3. Мельник А. Субтитрування як різновид аудіовізуального перекладу: особливості, характер трансформацій, перекладацькі виклики. /Українське мовознавство. Міжвідомчий науковий збірник. – N 40/1, 2010. – С.392-395.
4. Diaz-Cintas J., Remael A. Audiovisual Translationp: Subtitling. – Manchester: St. Jerome Publishing, 2007. – 272 p.
5. Gambier Y. La traduction auidiovisuelle. Un genre en expansion// Meta:Journal des traducteurs [Електронний ресурс]: Режим доступу до журн.: http://www.crudit.org/revue/meta/2004/v49/n1/009015ar.html.

УДК 811’ 111’23

Скрильник С.В.
(Київ, Україна)

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ МІЖМОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Стаття присвячена вивченню та аналізу явища міжмовної інтерференції в процесі перекладу. В статті розглядаються основні функції, що виконує міжмовна інтерференція в процесі художнього перекладу.

Ключові слова: *інтерференція, мовний контакт, функціональність міжмовної інтерференції.*

© Скрильник С.В., 2011